

Franco Nembrini

Pogovori o umetnosti vzgajanja

**MED OČETOM
in SINOM**

S predgovorom
kardinala Camilla Ruinija

Franco Nembrini

MED OČETOM IN SINOM

Pogovori o umetnosti vzgajanja

S predgovorom kardinala Camilla Ruinija

Ljubljana
2024

PREDGOVOR

Kardinal Camillo Ruini

Prof. Nembrinija sem imel priložnost spoznati na velikem simpoziju o vzgoji, ki ga je leta 2007 pripravila rimska škofija. Tistega dne je sveti oče v svojem govoru opomnil navzoče, da vsaka vzgoja, zlasti pa krščanska, potrebuje bliskost, značilno za ljubezen, kajti vzgojni odnos je srečanje v svobodi, ki nujno terja od nas zmožnost pričevanja. Opozoril je tudi na potrebo po »pastorali inteligence«, to je, prizadevanju za širjenje prostorov racionalnosti, od tehnično-praktične do tiste, ki se spopada s problemom resnice, resničnega in dobrega. Potem je prišel na vrsto prof. Nembrini. Od njegovega nastopa sem si najbolj zapomnil, v kolikšnem sozvočju je bil s papeževim, čeprav je govoril iz drugačnega zornega kota. Bilo je, kot da je tisto, kar je Benedikt XVI. govoril z višav tisočletne modrosti Cerkve, tako rekoč potrdil glas »od spodaj«, konkreten pričevanski glas, ki je pokazal, da je merila, na katera se je skliceval papež, resnično mogoče udejanjiti v vsakdanjem življenju. Teme, obravnavane v tistem nastopu, so povzete in razširjene v tej knjigi, ki je poučno branje za slehernega krščanskega vzgojitelja.

Prof. Nembrini v zvezi s prvo točko, ki jo je omenil papež, večkrat poudari, da je drugo ime za vzgojo *usmiljenost*; ta namreč otroku oziroma mladostniku vlije gotovost, da ga Bog ljubi, da ga vidi in sprejema,

kakršen je, z vsemi njegovimi težavami, grehi, šibkostmi vred. Teh besed pa ne smemo razumeti v smislu nepremišljene popustljivosti [it. buonismo], ki je nasprotje vzgoje, temveč v smislu zastojnosti in zmožnosti darovanja, ki je zahtevana od tistih, ki hočejo biti vzgojitelji v pravem pomenu.

V zvezi z vprašanjem svobode, ki je ključno gonilo njegovega razmišljanja, Nembrini svari pred dvema napakama, ki ju utegnemo zagrešiti iz strahu pred škodo, ki jo svoboda lahko povzroči tistim, ki jih ljubimo in jih poskušamo vzgojiti. Prva je slepiti se, da tedaj, ko otrokom preprečujemo razvoj lastne svobode, ravnamo v njihovo dobro. Druga, ki je danes precej bolj razširjena, pa je opravičevanje in odobravanje njihovih izbir, tudi če so zgrešene, iz strahu, da si bomo zapravili njihovo naklonjenost in zaupanje, s čimer otrokom, najstnikom, mladini – pa tudi odraslim – odvzamemo oporo orientacijske točke, ki jo nujno potrebujejo. Glede pričevanjskosti se Nembrini sistematično navezuje na ključni pojem »zvestobe idealu«,¹ ki ga v svojih delih razvija mons. Giussani. Ta pojem ne pomeni nedosegljive, popolne etične doslednosti, temveč doslednost, ki premore toliko poštenja in ponižnosti, da človek prizna lastne napake. To je doslednost, ki žene pedagoga, da v praksi udejanji najprej spreobrnjenje, značilno za Jezusovega učenca, ki se dobro zaveda, da sam ni Učitelj, da pa je dolžan pričevati o enem in edinem Učitelju.

Za konec naj povem, da se papežev poziv k »pastorali inteligence« po mojem mnenju ujema s trditvijo mons. Giussanija, da vzgoja pomeni »uvajanje v pomen celostne stvarnosti«, ki jo pričujoča knjiga večkrat

1 Izv.: »coerenza ideale«. Ta (razmeroma težko prevedljivi) pojem, eden ključnih v Giussanijevi pedagogiki, se nanaša na usklajenost med človekovim življenjem in ideali (vrednotami), iz katerih živi oziroma si jih prizadeva udejanjati; predpostavlja torej doslednost, pristnost, osebno integriteto, pričevanjsko verodostojnost ter nenehno težnjo k izpopolnitvi sebe in svojega življenja v luči teh idealov. Po Giussaniju je te ideale oz. vrednote mogoče strniti kot vse, kar se izraža kot »dobro, resnično in lepo«. (Prim. Matteo Campagnaro, »Il metodo educativo di don Luigi Giussani: una risposta valida all'urgenza formativa dei nostri giorni« [s povzetkom v angleščini], *Quarterly Journal Fides et Ratio*, št. 2, 2022.)

Na ljubo preprostosti in jedrnatosti tu uporabljamo izraz »zvestoba idealu«.

Za pomoč pri iskanju pravejšnjega prevoda in za zgoraj navedeni članek se toplo zahvaljujem prof. Boženi Rudolf. *Op. pr.*

omenja. Pastoralna inteligenca ni pridelek, ni nekaj ločenega od ljubezni, svobode, osebne pričevanjskosti, temveč nujno nastopa v povezavi z njimi, če hočemo vzgojiti zdravo zakoreninjene odrasle in kristjane.

Vse to je razvidno iz sledečih strani, ponazorjeno pa ni s podatki, napaberkovanimi iz knjig, temveč z nešteti primeri iz vsakdanje stvarnosti, začenši z avtorjevim otroštvom v »tradicionalni« družini, za katero je bilo krščansko izročilo način življenja. Pozneje, v prelomnih časih leta '68, je Nembrini, kot toliko drugih, doživel krizo, ki je do temeljev pretresla tudi njegovo doživljanje religioznosti, nato pa je ob srečanju z učiteljem, Luigijem Giussanijem, znova odkril aktualnost krščanske vere kot odgovora na najbolj pereče človekove zahteve. Iz tega se je razvilo njegovo neutrudno prizadevanje, da bi to odkritje in zanos, ki ga prebuja, posredoval mlademu rodu, tako lastnim otrokom kot učencem. To potrjuje, da tisto, kar je izjavil ob koncu simpozija leta 2007 – »dobro se zavedamo sedanjih kritičnih razmer v šolstvu in dejstva, da je zaradi njih otežena celo sama krščanska vzgoja, ampak to še ne pomeni, da smemo kar vreči puško v koruzo ali se samo braniti in otepati. Nasprotno, te razmere nas izzivajo, naj naredimo še vidnejši tisti veliki 'da', ki ga je Bog v Jezusu Kristusu izrekel človeku in njegovemu življenju, človeški ljubezni, naši svobodi in naši inteligenci. Ta 'da' nas žene, da z zaupanjem in teološkim upanjem prevzamemo nase vso težo 'tveganja za vzgojo', z zavestjo, da s tem delamo veliko uslugo tudi domovini« – ni spodbuda, ni poziv, temveč opis stvarnosti, ki jo mnogi živijo in ki je dosegljiva vsem.

Urednikova opomba

Za Franca Nembrinija je vzgajanje življenjski poklic. Kot bo bralec imel priložnost spoznati, se je ta strast rodila predvsem iz izkušenj od doma, kjer je bil četrti izmed desetih otrok. Pri štirinajstih letih je moral svoji srednješolski učiteljici italijanskega jezika in književnosti priseči, da bo postal učitelj italijanščine, a je bil pri šestnajstih zaradi družinskih razmer prisiljen šolanje opustiti in se zaposliti kot delavec. Pri osemnajstih letih se je odločil za maturo na naravoslovni gimnaziji. Po treh mesecih »blaznega, obupanega učenja« (Leopardi² je, skupaj z Dantejem, ena njegovih velikih strasti) je opravil maturo ob delu, nato pa se je vpisal na študij pedagogike na Katoliški univerzi v Milanu. Med študijem je začel predavati verski pouk (bil je prvi laični učitelj škofije Bergamo), se poročil in postal predstojnik gibanja Občestvo in osvoboditev [it. *Comunione e Liberazione*] za škofijo Bergamo. Po diplomi, leta 1982, je nekoč na njegova vrata potrkala skupina obupanih staršev (»mi se mučimo, da otroke vzgajamo, kot se spodobi, v šoli pa jih potem učijo zaničevati tradicijo in družino, v kateri so zrasli«). Iz te pobude se je sčasoma razvila neodvisna šola *La Traccia*, ki danes obsega dva oddelka osnovne šole [do vključno 4. razreda], štiri oddelke t. i. nižje gimnazije [triletna, od 11. do 13. leta] ter tri gimnazije (naravoslovno, jezikoslovno in umetnostno). Nembrini je izpolnil tudi nekdanjo obljubo učiteljici in začel poučevati italijanščino na tehniških šolah, z ženo Grazio pa sta dobila štiri sinove. Med letoma 1999 in 2006 je bil predsednik združenja *Federazione Opere Educative* (FOE), tj. zveze neodvisnih šol, povezane z združenjem krščanskih podjetnikov *Compagnia delle Opere*. Sodeloval je v Nacionalnem svetu za katoliško šolo [it. *Consiglio nazionale della scuola cattolica*] in v Nacionalnem svetu za šolsko pastoralo pri Italijanski škofovski konferenci (CEI), pa tudi v odboru za enakovrednost izobraževanja pri ministrstvu za šolstvo. Od leta 2008 je referent za srednješolske učitelje in dijake v gibanju Občestvo in osvoboditev. Danes [do l. 2015] je ravnatelj šole *La Traccia*, na kateri tudi poučuje verski pouk.

2 Frazza »blazno, obupano učenje« (it. »studio matto e disperatissimo«), danes znana vsakemu italijanskemu dijaku in študentu, je iz pisma Giacoma Leopardija (1798–1837), ki ga je pesnik napisal prijatelju Pietru Giordaniju 2. marca 1818. *Op. pr.*

V vsem tem času, odkar se neutrudno posveča prizadevanju, da bi, kot se rad izrazi sam, »gor spravil« otroke – lastne in na tisoče tujih –, se mu je ponudilo ničkoliko priložnosti, da bi spregovoril o vzgoji. Zadnja leta ga zaradi njegovih institucionalnih funkcij čedalje pogosteje vabijo, da o tem spregovori na javnih srečanjih. Ta so bila pogosto posneta, prepisi pa so začeli krožiti iz rok v roke. Tako se je rodila zamisel, da bi nekaj avtorjevih nastopov zbrali in olajšali delo tistim, ki bi želeli oporo pri svojih vzgojnih nalogah. Prehod iz govorenega v pisni jezik nikoli ni preprost, še toliko manj pa v tem primeru, ko je neposrednost nagovora govornikova bistvena izrazna posebnost. Sklenili smo torej, kolikor se le da, ohraniti ta pristop in namesto sistematične predstavitve vprašanj ponuditi izbor avtorjevih nastopov v neokrnjeni obliki.

Za uvod objavljamo govor, ki strnjeno povzema problematiko vzgoje. Sledijo prispevki s treh srečanj leta 2010 na šoli *La Traccia*, v katerih se avtor sistematično navezuje na knjigo mons. Luigija Giussanija *Il rischio educativo* [»Tveganje za vzgojo«], ki je temeljno delo o vzgoji, in govor z nekega simpozija, ki ga je priredila rimska škofija, v navzočnosti kardinala Camilla Ruinija. Ta besedila so ogrodje te knjige, v kateri so glavne predpostavke bolj sistematično razvite. Sledi nekaj nastopov ob različnih priložnostih, v katerih je to ali ono vprašanje obravnavano bolj poglobljeno, knjigo pa sklene analiza besedila, ki je avtorju neskončno ljubo – *Ostržka* –, iz zornega kota vzgoje.

Tu in tam so nekateri odlomki okleščeni, da se besedilo ne bi preveč ponavljalo, nekaj ponovitev pa je vendarle ostalo, namreč tam, kjer bi povedanemu sicer težje sledili. Pri teh se zanašamo na bralčevo potrpljenje (sploh pa, saj vemo, včasih *repetita juvant*³ ...).

Roberto Persico

3 Db. »ponovitve pomagajo« (v smislu, da ponavljanje »bolj zaleže«), latinska fraza nezanesljivega izvora, pogosta v sodobnem italijanskem jeziku (večinoma s hudomušnim prizvokom). Deloma je primerljiva s slovenskim rekom »enkrat ni nobenkrat«. *Op. pr.*

Umetnost vzgoje

*Srečanje v župniji sv. Ignacija Lojolskega,
Milano, 20. februarja 2004*

Te dni poteka (občasno kar burna) razprava o »reformi Moratti«.⁴ Ampak kadar razpravljamo o šoli, se moramo potruditi, da bo jasno, o čem pravzaprav govorimo. Pravo vprašanje šolstva je namreč vzgoja. Tragedija našega časa je, da ni več vzgoje. Vsaj odrasli, ki nosimo polno odgovornost zanjo, moramo znova začeti iz tega izhodišča. Smo namreč morda prva generacija odraslih, ki se tako dramatično sooča s problemom tradicije, tj. izročila, izročanja – iz roda v rod – dediščine znanja, vrednot, prepričanj, pozitivnosti, pojmovanja življenja kot nečesa dobrega. Vzgoja je bila od nekdaj čudež, ki nam je v dobrem in v slabem, tudi v najstrašnejših trenutkih zgodovine, jamčil, da bo svet tekel naprej. Zdaj to ni več tako samoumevno; ni nujno, da se bo ta čudež res zgodil.

Seveda obstajajo razlogi za to. Recimo ta, da je določena kultura kar sistematično začela rušiti pojem očeta. To je namreč kleč vzgoje: za

4 Avtor ima v mislih zakon št. 53/2003, ki je preuredil izobraževalni sistem, ter spremljajoče javne razprave o zakonodajnem postopku in udejanjanju zakona. [Reforma se imenuje po predlagateljici, tedanji ministrici za šolstvo in izobraževanje, Letizii Moratti. Med številnimi drugimi posegi je podaljšala obvezno šolanje do 18. leta (ali dopolnjenih 12 let šolanja), znižala starostno mejo za vstop v šolo, uvedla pouk tujega jezika že v prvem razredu osnovne šole in izenačila vajeniški sistem s standardnim. Reforma je bila v veljavi do leta 2008. *Op. pr.*]

vzgajanje potrebujemo odrasle ljudi. Določena kultura pa je najprej sesula sam pojem Boga, velikega Očetovstva, ki mu človek pripada ali hrepeni po tem, da bi mu pripadal, in posledično, po učinku domin, sesula tudi vse drugo. Boga so nadomestile velike ideologije, po katerih naj bi živeli od upanja ali od idealističnega zanosa, kot v komunizmu; in prav to je spodkopalo človekovo prepričanje, da ima tudi sam lastnim otrokom povedati kaj lepega in pametnega. Kot pravi veliki Woody Allen: »Bog je mrtev, Marx je mrtev, jaz pa se tudi ne počutim najbolje.« V treh povedih jedrnato izrazi, kako je kultura našega časa sistematično uničila pojmovanje očetovstva. Vsi, naši otroci pa sploh, smo odrasli ob prebiranju *Miki Miške* – stripa, v katerem mrgoli (večinoma samskih) tet in stricev, ne najdeš pa v njem enega samega očeta. Za izginotjem pojma očetovstva stoji cela kultura.

Tu je torej treba začeti znova – pri vzgoji. Don Giussani je nedavno rekel: »Če bi vzgajali ljudstvo, bi se vsem bolje godilo.«⁵ To je to: pri tem je treba začeti. Čas je torej, da odrasli zavijamo rokave in rečemo: »Pa začnimo znova; poskusimo vzgajati, kot se spodobi.« Vsak od nas mora poskusiti, pred očmi pa imejmo tiste dve, tri osebe, dva ali tri dogodke, dva ali tri trenutke, ko smo bili priča živemu zgledu vzgoje, vzgoje v dejanju.

Najprej bom spregovoril o svojem očetu in materi, saj je moje življenje seveda najprej vzbrstelo doma. Živeli smo v nelahkih razmerah – tudi zato, ker je oče okoli štiridesetega leta zbolel za multiplo sklerozo, ki ga je potem spremljala do konca življenja. Zaradi bolezni je celo hodil težko, zato je izgubil službo. Potem se je zaposlil kot šolski hišnik, torej

5 »Kaj ljudskih pesmi bi se spet lahko oglasilo, če bi horizont delovanja OZN postala vzgoja človeških src, ne pa smrtonosno streljanje – najljubše prav tistim, ki bi ga morali utišati – med muslimani in dediči antičnih ljudstev, pa naj bodo judovska ali latinska. In to bi bilo pravo bogastvo v življenju naroda! Če bi vzgajali ljudstvo, bi se vsem bolje godilo. Kdor čuti strah ali prezir do križa, nikoli ne bo mogel sodoživljati radoživosti ljudskega slavlja ali domačega izraza. V bolečini gospe Coletta [vdove karabinjerja Colette, enega od ubitih v Nasiriji, *op. pr.*] je znova vzcvetelo pričevanje Danteja Alighierija: 'Usmiljenje, pobožnost sta ti dana in veličina, v tvoji duši mili krepost ustvarjena prav vsa je zbrana' [*Raj*, XXXIII, 19–21].« Luigi Giussani, uvodni prispevek v televizijski informativni oddaji TG 2 ob 20.30, 18. novembra 2003, dan po napadu v Nasiriji, v katerem je izgubilo življenje 19 italijanskih vojakov, decembra 2003 objavljen v reviji *Tracce*.

je bil pravi pravcati šolnik, kar pomeni, da imam šolo tako rekoč v krvi. Kdo bi me lahko bolje od njega naučil umetnosti vzgoje! No, če me vprašate, po čem se najbolj spominjam ubogega očka, bi rekel, da se mi je – poleg vseh partij škope, ki sva jih odigrala skupaj, in tega, kako rad je govoril o svojem prijateljstvu z don Giussanijem (osebno ga je poznal in ga izredno cenil) – najbolj vtisnil v spomin en dogodek iz otroštva. Ko smo šli zvečer spat (fantje smo imeli svojo sobo, punce pa svojo, seveda, pa čeprav na 60 kvadratnih metrih; fantje smo spali na dveh trinadstropnih pogradih), je oče prišel k nam v sobo, da smo skupaj zmolili. Najbolj živo se spominjam tega, kako je vstopil, sredi sobe pokleknil in začel: »Oče naš, ki si v nebesih ...« To se mi je vedno zdelo osupljivo, ker oče sicer ni kaj dosti pridigal, bil je zelo redkobeseden. (Kadar pa je poskusil govoriti italijansko, so ljudje pokali od smeha. Za nas, iz Bergama, je namreč italijanščina praktično tuj jezik; niso se je vsi učili, zato je ne znajo vsi dobro.⁶ Moj očka jo je lomil le za silo, tako da je don Giussani, kadar sta se pogovarjala, umiral od smeha ob njegovi italijanščini.) Skratka, to, da je oče prišel in brez oklevanja začel moliti očenaš, je bilo za nas, otroke, nekaj neverjetnega. Oče nas je »gor spravil« tako, da nas je preprosto, brez besedičenja, spodbujal, naj gledamo v isto smer kot on. Kot bi hotel reči: »Dragi otroci, vi in jaz smo v istem čolnu, samo v pravo smer je treba pluti. Jaz že vem: tako se dobro živi! Tako se dobro živi. Sledite mi; tako boste najbrž tudi vi odrasli.«

Ko smo tako odraščali, smo si ustvarili podobo očeta kot velikega človeka. Sam sem ga vedno pojmoval tako. Kadar sem ga gledal, kako je sedel na kolo in se odpeljal – pri njem je namreč, hvala Bogu, skleroza napredovala zelo postopoma, zato je dolgo užival določeno samostojnost in se je lahko vozil s kolesom –, se mi je, pa čeprav je pedale poganjal z velikim naporom, zdel kot kralj. Zdel se mi je gospodar veselja. Ja: ko sem gledal svojega atija, je bil v primerjavi z vsemi drugimi kralj veselja. Gledal sem ga in videl, da je pri njem življenje enako modrosti. Stvari je gledal na način, o katerem se vsem mojim profesorjem na univerzi, ki so mi predavali, kaj je vzgoja, niti sanjalo ni. On pa je videl svet in

6 V Bergamu in širši okolici je tradicionalni jezik bergamščina (*bergamàsch*, it. *bergamasco*), narečje lombardskega jezika, ki je izvorno bliže okcitanščini, katalonščini in francoščini kot pa italijanščini. Od l. 2016 je, skupaj z italijanščino, uradni jezik province Bergamo. *Op. pr.*

ga poznal. To ti je bilo jasno iz načina, kako se je gibal, kakšen je bil, kako je pel, kako je igral karte, kako je nam otrokom in potem še vsem prijateljem postregel pri mizi. Ko si ga gledal, si kar videl, da *ve*, da stvari pozna – da bi ti lahko pojasnil, kaj je dobro in kaj slabo, kaj je veselje in kaj bolečina, zakaj človek umre, zakaj se trudi, zakaj je sploh treba živeti in kaj nas čaka na koncu. S svojim življenjem je dajal zgled, kaj se pravi biti pomirjen s sabo in s svetom, ne da bi kdaj obrnil hrbet odgovornosti; nobenemu izzivu vsakdanje stvarnosti ni rekel »ne«. Ko sem bil otrok in sem ga gledal, sem si rekel: »Ko bom velik, hočem biti tak.« Gledal sem očeta in rekel: »Gospod, tak bi hotel biti. Ne vem, ali bom reven ali bogat, ali bom učitelj ali ne; ne vem, kaj bom počel, ko odrastem, ampak to vem, da bi rad bil tak – pravi gospod in gospodar stvari, ker je zmožen poklekniti pred Gospodom in ga priznati.« To je bil namreč razlog, da je bil moj oče človek, ki je zares *obvladal* stvari, ki je bil gospodar stvari.

Potem pa prištejmo zraven še mamo! Kmečka hči, ves čas zaprta v hiši – samo pomislite: deset otrok v petnajstih letih – praktično ves čas noseča ali v postelji ali v porodnišnici. Ko pa je umrla (še zelo mlada, leta 1985), smo v njeni omari našli škatlo z napisom: »Če kdo najde te reči, naj jih ne vrže proč, ker so Zgodovina [to je napisala z veliko začetnico] znotraj zgodovine sveta [tokrat je besedo *zgodovina* zapisala z malo začetnico]«. Veste, kaj je bilo notri? Časopisni izrezki, ki so zadevali zgodovino Cerkev: papež Janez, beatifikacija tega ali onega ... Imela jih je spravljene, vsake toliko časa pa jih je vzela ven, da je podoživljala zgodovino Cerkev, kot jo je spoznavala in dojemala ob branju časopisa *Famiglia cristiana* in podobnih publikacij. Posebno živo se spomnim neke naslovnice časopisa *L'Eco di Bergamo*: »Izvoljen papež Janez XXIII., doma iz Bergama«. To so bile njene besede: »To je zgodba o Zgodovini znotraj zgodovine sveta.« Kmetica s tremi razredi osnovne šole – pa se je zavedala, kaj je kaj.

Ob takšnih starših sem torej odrasel, hvala Bogu, zato pa mi je od nekdaj jasno, kaj je vzgoja. Vzgoja ni pridiganje in ni skrb, ki naj si jo naprimito. Vzgoja je živo pričevanje, pričevanje človeka s svojim življenjem. Pri vzgoji nikoli niso problem mladi, naši otroci, učenci, dijaki, mladina. Vedno je problem v nas, odraslih; vzgoja je namreč zmožnost – ki jo

imamo ali je nimamo – da osebno pričujemo. Kdorkoli in kjerkoli že si, vzgajaš s tem, da pričuješ o gotovosti in pozitivnosti, ki ju otroci lahko vidijo na lastne oči. To zadošča. Naj to ponazorim s konkretnjšim primerom. Pomen osebnega pričevanja se mi je začel svitati, ko sem začel dobivati otroke (samo štiri imam, ampak imel sem tudi veliko učencev; poučevati pa sem začel prav zato, da bi učencem poskusil posredovati doživljanje življenja, ki sem mu bil priča ob svojih starših). In spominjam se natanko določenega dogodka, ki po mojem živo ponazarja, kar vam tu pripovedujem. Najstarejši sin je bil star štiri ali pet let, takole velik je bil ... Saj veste, kako visoki so, ko se jim pri mizi vidijo samo oči? No, predstavljajte si ga, kako mu samo oči kukajo iznad mize. Popravljal sem proste spise, to je kalvarija učiteljev italijanščine, in spomnim se, da sem v nekem trenutku opazil, da je sin v sobi. Nisem ga slišal priti, ne vem, kako dolgo je že tam stal, ampak bil je tam, mirno je stal in opazoval očeta pri delu. Tistega dne, ob tistem pogledu, se mi je zazdelo, da sem nenadoma spoznal, kaj je vzgoja. Tistega dne je namreč sin prišel k meni, ne da bi od mene potreboval kaj določenega; ni me prišel prositi, naj mu dam piti ali jesti, naj ga dam spat ali ga oblečem: samo stal je tam in me gledal. In ko sva se spogledala, sem začutil, kako mi je možgane prešinilo neko vprašanje; v njegovem pogledu sem razbral globoko, radikalno vprašanje. Bilo je, kot da mi otrok govori: »Očka, zagotovi mi, da se splača priti na svet. Povej mi, da se je splačalo priti na svet. Povej mi, kakšno upanje te žene, da zjutraj vstajaš in greš zvečer spat. Čemu ti naporu življenja, smrti, bolečine, zvestobe, požrtvovalnosti? Kaj je pravi razlog, da si me spravil na svet, da bom mogel z dostojanstvom, z upanjem, z močjo prenašal težo življenja? Stoj mi ob strani v tem, samo to te prosim.«

Od tistega dne ne morem več stopiti v razred in pogledati svojih učencev v oči, ne da bi začutil to vprašanje: »Profesor, za kaj vi živite, kje vidite smisel tega sveta?« V tem je vsa kleč vzgoje: da poskusim pošteno izpričati odgovor na to vprašanje, skupaj z ženo, kot dva odrasla človeka; otroci namreč ne potrebujejo drugega kot to pričevanje – tj. imeti pred sabo odraslega, ki pozna razloge, zaradi katerih je vredno nositi težo življenja. Vse drugo pride samo po sebi; glede vsega drugega imamo popolno svobodo. Ampak našim otrokom, našim učencem ozračje, v katerem rastejo, govori nasprotno. Zdi se, kakor da ga razjedajo

Zakaj sem postal učitelj

Osebno pričevanje

v mladinski skupnosti Gioventù Studentesca di Varese,

1. oktobra 2006

Danes bi rad le zelo preprosto povedal, kako sem se zaljubil v književnost in v učiteljski poklic.

V šolo ne hodimo, da bi se učili, temveč da bi spoznavali. Spoznavali kaj? Star sem petdeset let, trideset let že poučujem, pa nekatere verze še vedno izredno intenzivno doživljam; in ko zjutraj vstanem, še vedno doživljam svet kot tedaj, ko sem bil star šestnajst, sedemnajst let. Vse, česar sem se naučil v letih, ki so sledila, je bilo razvoj vprašanja, ki se mi je odprlo, ko sem bil v vaših letih. Svojim učencem in lastnim otrokom pogosto pravim: kar ste se odločili biti med petnajstim in dvajsetim letom, boste vse življenje. Ko smo odrasli, se lahko spremenimo le še za ceno neznanskega trpljenja. Življenje je razvoj semena, nastavka, stališča, ki se oblikuje zdaj. Zdaj, pri teh letih, določate – veliko bolj resno, kot si morda predstavljate – svojo prihodnost in tisto, kar boste potem ostali vse življenje. Glede tega nosite odgovornost; pomislite kdaj na to, ne zapravljajte časa, ker ga ni veliko in nikoli ne vemo, koliko ga še imamo (pa tega ne pravim, da bi vas zamoril, ampak življenje je

resnično prava drama – ne vemo, kaj nas čaka, naš poznejši odziv na vse tisto, kar še pride, pa bo odvisen od naših odločitev zdaj, v teh letih).

Prvo, kar vam lahko povem, je svoj uvid v to, kaj naj bi bilo učenje. Zavedajte se, da pravzaprav nihče ne hodi v šolo, da bi se učil; nihče ne hodi v službo, da bi delal; nihče ne ljubi, da bi ljubil. Pravo gibalno človekovega življenja je njegova strast do sebe: da mu je mar zase, da ljubi sebe, da hoče biti velik. To je razlog, gibalno, ki nas žene, da se zmigamo, da študiramo, delamo, ljubimo, imamo otroke, se žrtvujemo. Drugega razloga ni; edini razlog je strast do sebe, do lastnega srca, do lastne osebe. Tudi drugih ne moremo ljubiti, če ne ljubimo sebe: »Ljubi drugega kot samega sebe.« Zdi se okrnjena ubeseditvev. Zakaj Jezus ni rekel: »Ljubi drugega *bolj* kot samega sebe«? Ker to ni mogoče: v drugem ljubiš, kar ljubiš pri sebi. V drugem ljubiš dobro življenjsko pot, ki si jo našel zase; v drugem ljubiš lepe, velike, resnične stvari, ki ti jih je bilo dano videti in spoznati; če jih ne ljubiš zaradi sebe, jih tudi zaradi drugega ne ljubiš. Drugače ni mogoče ljubiti; strast, ki jo čutimo do drugih, je v resnici sorazmerna temu, koliko nam je do sebe. Skratka: človek hodi v šolo, ker mu je mar zase, ker čuti strast do sebe.

Mislim, da sem to prvič spoznal v prvem razredu nižje gimnazije [tj. star okoli 11 let, *op. pr.*]. Imel sem čudovito učiteljico italijanščine; stara je bila le dobrih dvajset let, ampak učila je odlično, s strastjo do snovi. Ampak bil sem pač enajstletnik: učil sem se, ker sem se moral. To in ono sem si tudi zapomnil, ampak ni mi šlo v glavo, zakaj bi se sploh moral česarkoli učiti na pamet. Razlog sem spoznal tisto poletje. Moj oče je namreč hudo zbolel, tako da sem od prvega do zadnjega dne poletnih počitnic v mestu, v Bergamu, delal kot pomočnik v neki delikatesi. Od šestih zjutraj v ponedeljek do osmih zvečer v soboto sem stanoval pri lastnikih. Bilo je moje prvo izgnanstvo. Naporno je bilo, veliko sem prejel – tudi zato, ker so bili lastniki gospodarji po starem kopitu – in delal po dvanajst ur na dan. Zelo hudo mi je bilo.

Nekega večera, po končanem delu, so mi naročili, naj spravim tovor za bojov z vodo in vinom, ki je pravkar prispel. Znosil naj bi jih v skladišče – temno klet, v katero so vodile zelo strme stopnice. Jokal sem, bilo mi je hudo. Tam sem – tega se spominjam, kot bi se dogajalo ta hip – odkril književnost. Odkril pa sem tudi razlog, zakaj se je vredno učiti na pamet. Spomin je nekaj fantastičnega – skladišče, v katero pospraviš vse mogoče, on pa potem sam poskrbi, da se v pravem trenutku posveti

pravi verz, prava pesem, pravi spomin, ki bo koristno osvetlil izkušnjo, ki jo tisti hip živiš. Prav v tem je veličina spomina. Če v skladišču ni ničesar, ti vpričo sedanjosti nič ne more priti na misel; če pa je polno lepih stvari, ki si se jih naučil in zapomnil, življenje postane neverjetno. Karkoli že se ti dogaja, ti bo spomin postregel z verzom, ki bo osvetlil, kar se ti dogaja v sedanjosti.

Skratka, spuščal sem se po tistih stopnicah, ko me je nekje na sredi poti prestrelila neka Dantejeva trivrstičnica; kar na lepem sem se domislil enega tistih osovraženih verzov *Božanske komedije*, ki sem se jih moral naučiti na pamet. Bil je odlomek, kjer Dante sreča svojega prapradedca Cacciaguido, ki mu prerokuje izgnanstvo – saj, tudi sam sem bil daleč od doma – in mu reče: »Okusil boš, kako je kruh tujine / grenak, kako ti čez stopnice tuje / bo s težko nogo ubirati stopinje« (Raj, XVII. spev, 57–58).

Obstal sem kot okamnel; in prvič sem zajokal od veselja, kajti moja prva misel je bila: *pred šesto leti je Dante v nekaj vrsticah brezhibno opisal, kar zdaj doživljam jaz*. Obšla me je neukrotljiva radost; rekel sem si: o meni govori. Nikoli prej nisem razumel, zakaj naj bi se moral dudlati *Božansko komedijo*, tedaj pa sem odkril, da govori o meni. Prav zato je tisto, česar se učim, lahko tako zanimivo: ker govori o meni.

Potem, z odraščanjem, se pahljača razširi, strasti do književnosti se pridruži strast do filma, do naravoslovja, do astronomije ... Vse bi radi spoznali in vedeli. Ampak izhodišče je vedno isto: da nekdo tako ali drugače spregovori o tebi. Vse me zadeva – od lista trave do velike poezije; vse me zadeva, v vsem je moj interes. Ta beseda, interes, v latinščini (*inter-esse*) pomeni »biti v«, »biti notri«. Interes je torej odkritje, da si »v« dani stvari tudi sam. Zakaj te zanima ta ali ona pesem? Ker si »v« njej ti – ker govori o tebi. Prvo veliko odkritje v mojem življenju je bilo prav to, ta interes: neka Dantejeva pesnitev je govorila o meni.

Ko sem prišel domov, sem začel vneto brati in se poglobljati v prebrano. Kar naenkrat mi je bilo všeč – dolgčas, ki sem ga čutil prejšnje leto, je izpuhtel v nič. Zakaj ob sliki, glasbi, filmu, lepi ženski ostrmimo in rečemo, da je lepo, da je lepa? Kaj nas žene, da rečemo, da je nekaj lepo? Oziroma: kaj je umetnost? Umetnost je zmožnost ustvarjalca, da spregovori o tebi. Vpričo umetnosti ostrmim zato, ker me zadeva – ker bi to hotel povedati ali narediti tudi sam. Avtor, ki ga berem, me pojasni meni samemu bolje, kot si sebe razlagam sam.

Potem je tako nanese, da sem kljub dokončani osnovni izobrazbi in prisegi učiteljici, da bom postal učitelj italijanščine – moj poklic se je rodil tistega dne, na tistih stopnicah (brez tiste učiteljice pa nikoli ne bi bil vzljudil književnosti, sam od sebe že ne) –, začel obiskovati srednjo šolo šele ob božiču, ker je oče hotel, naj se zaposlim, a so si učitelji pri nas podajali kljuko, dokler ga niso prepričali, da naj raje nadaljujem šolanje. Nazadnje se je omehčal in me poslal v šolo. Ves srečen sem že sanjal o študiju na univerzi – potem pa mi je oče rekel, da v gimnazijo ne morem, ker mi petih let pač ne more plačati, kvečjemu dve ali tri; in tako sem se vpisal na šolo za poslovne sekretarje. Zdržal sem en mesec. Spomnim se, kako je vstopila učiteljica stenografije in začela pisati na tablo nerazumljive čacke. Tisti hip sem spoznal, da to ni prava pot zame. Pospravil sem torbo, zelo vljudno stopil h katedru in rekel učiteljici, da sem se vpisal na napačno šolo. Niso me več videli. Vrnil sem se domov in rekel očetu, da se bom zaposlil. To je očeta prepričalo, da se vendarle splača poskusiti z gimnazijo. Na klasično se nisem mogel vpisati (problemi z birokracijo), torej sem se odločil za naravoslovno, ker je tam vendarle bilo nekaj predmetov, ki so mi bili všeč.

Dve leti je nekako šlo, potem pa nisem več zdržal. V tistih prvih dveh letih gimnazije sem namreč padel v krizo; v sebi sem nosil radikalno vprašanje, ki me je oddaljilo predvsem od vere. Bili so časi leta '68 – in po tej plati sem, po mojem, imel srečo. Vi te sreče nimate, ker živite v svetu, v katerem se je vse zarotilo, da bi zadušilo najlepša vprašanja, ki jih nosite v sebi. Jaz pa sem odraščal v generaciji, ko je, prav nasprotno, vse zastavljalo prav ta vprašanja (čeravno ni dolgo trajalo, ker se je potem vse sprevrglo v politiko). V tistih letih je bilo normalno iti v šolo z avtobusom, sesti zraven kakega fantiča, ki si ga prvič videl, in se spoprijateljiti z njim, ker si ga čisto resno vprašal: »Poslušaj, si ti zadovoljen s svojim življenjem? Čemu hodiš v šolo?« No, vidite, jaz sem iz generacije, ki je dve, tri leta živela na ravni takih vprašanj in se spraševala, od kod ji grenak priokus v ustih.

Skratka, bil sem v zelo slabi koži, vse noči sem se sam klatil naokoli, prijatelje sem izgubil, ker so mislili, da se mi je zmešalo. Izzival sem jih s svojim vprašanjem, nisem jim dal miru, hotel sem od njih, da mi povejo razlog, zakaj se je splačalo priti na svet; ni mi zadoščalo druženje v župnijskem mladinskem centru, brcanje žoge, nogomet, kaj šele ženske. Ponoči sem sam taval naokoli in bral Leopardija in Pirandella. Šola se mi

KAZALO

PREDGOVOR	5
Umetnost vzgoje	11
Človek človeku	27
Tvegajmo za vzgojo	45
Skupaj zmoremo	77
Jezus je Gospod	97
Vsi smo krušni starši	107
»Ni dobro za človeka, da je sam«	117
Uk kot ljubezenski odnos	123
Ocenjevanje kot pripoznavanje vrednosti drugega	133
Zakaj sem postal učitelj	149
Neznani Ostržek	167

Franco Nembrini
MED OČETOM IN SINOM, Pogovori o umetnosti vzgajanja
S predgovorom kardinala Camilla Ruinija

Naslov izvirnika: Di padre in figlio, Conversazioni sul rischio di educare
© Edizioni Ares Milano, 2022
© za slovensko izdajo: Družina d.o.o., 2024
Vse pravice pridržane.

Prvi natis

Prevod: Vesna Velkovrh
Urednica: dr. Tina Osterman
Jezikovni pregled: dr. Matic Pavlič
Oblikovanje in tisk: D-tisk, Grosuplje
Izdali in založili: Družina d.o.o.
Zanjo: Tone Rode
Tiskano po naročilu
Ljubljana 2024

Več informacij o knjigah založbe Družina
najdete na spletni strani www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.018:27

NEMBRINI, Franco
Med očetom in sinom : pogovori o umetnosti vzgajanja / Franco Nembrini ;
s predgovorom kardinala Camilla Ruinija ; [prevod Vesna Velkovrh]. -
1. natis. - Ljubljana : Družina, 2024

Prevod dela: Di padre in figlio
ISBN 978-961-04-1137-6
COBISS.SI-ID 212855555

Med očetom in sinom je izbor razmišljanj priznanega italijanskega avtorja in učitelja Franca Nembrinija. V njih raziskuje srž odnosa med staršem in otrokom, ki ga sestavljata ljubezen in svoboda. Avtor, ki ima za seboj dolgo zgodovino vzgajanja in poučevanja mladih, pojasnjuje, kako oblikovati in negovati to vez skozi vse življenjske faze. Nembrini ne ponuja preprostih odgovorov, namesto tega bralca povabi na intelektualno in čustveno potovanje, polno globokih vpogledov in neizrečenih vprašanj, ki se skrivajo v odnosni dinamiki.

V knjigi boste našli razmisleke o izzivih in ključnih vprašanjih, ki so sestavni del vzgoje. Kako ohranjati avtoriteto, ne da bi zatrli otrokovo individualnost? Kako vzgajati s srcem in razumom, ne da bi podlegli družbenim pritiskom ali lastnim strahovom? Nembrini z neverjetno subtilnostjo razgalja, da je prava umetnost vzgajanja preplet razumevanja, potrpežljivosti in pripravljenosti na osebno rast.

Za vse, ki želite globlje razumeti ne samo vzgojo, temveč tudi sebe kot starša, je ta knjiga nepogrešljivo orodje in priložnost za poglobljen razmislek o vlogi starša v življenju otroka.

ZALOŽBA
DRUŽINA

9 789610 411376

29,90 EUR